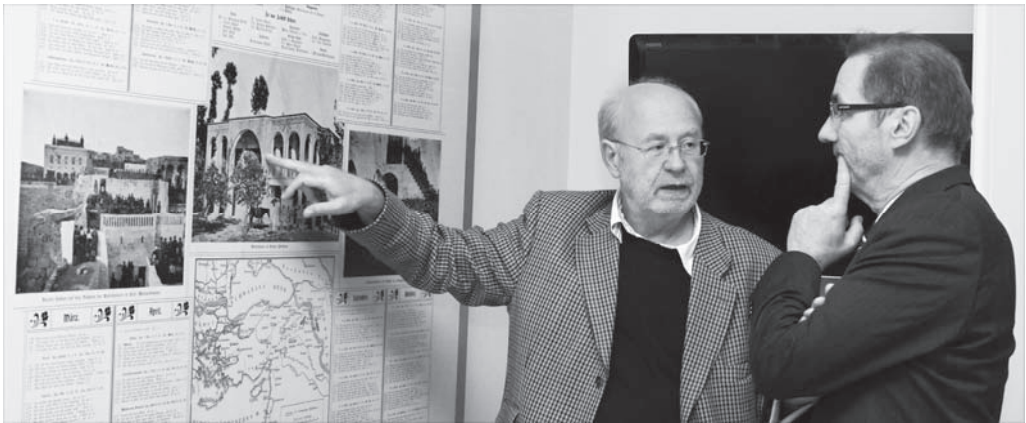

ԼԵՓՍԻՈՒՄԻ ՏՈՒՆԸ՝ ՑԵՂԱՍՊԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ԿԵՆՏՐՈՆ

Կյանքի մայրամուտին հայանվեր աննկուն գործիչ Յոհաննես Լեփսիուսը մտահղացել էր գերմանա-հայկական ակադեմիա կամ այլ կերպ ասած՝ գիտամշակութային և կրթական կենտրոն ստեղծելու գաղափարը, որն իր ավանդը կներդնէր XX դարի առաջին ցեղասպանության բազմակողմանի լուսաբանման, ինչպես նաև հայագիտության զարգացման գործում և միաժամանակ նորովի կկամրջեր երկու ժողովուրդներին: Այդ մտադրությունը, որը նա չհասցրեց իրականացնել, կենսագործվեց XXI դարում, երբ հայ ժողովրդի գերմանացի մի խումբ բարեկամների միջնորդությամբ Պոտսդամում գտնվող Լեփսիուսի առանձնատունը գերմանական կառավարության միջոցներով նորոգվեց և հատկացվեց վերոնշյալ նպատակին:

*Բրանդենբուրգի երկրամասի վարչապետ
Մաթիաս Պլաթցեկը և Ռոլֆ Հոսֆելդը Լեփսիուսի տանը*

Հատկապես 2011 թ. ի վեր, երբ «Լեփսիուսի տուն» անվամբ հայտնի այս հաստատության տնօրեն ընտրվեց «Նեմեսիսի օպերացիան» գրքի հեղինակ դոկտոր Ռոլֆ Հոսֆելդը¹, այն ծավալեց ակտիվ և արգասաբեր գործունեություն, ավելին, դարձավ Հայոց ցեղասպանության քննական լուսաբանման և, ըստ այդմ, նաև ընդհանուր առմամբ՝ ցեղասպանագիտության մի ուրույն կենտրոն, որը հավակնում է այդ ասպարեգում ունենալ ծանրակշիռ դերակատարում: Որպես այդպիսին, այն, բնականաբար, ոչ միայն Գերմանիայում, այլև ամբողջ Եվրոպայում իր տեսակի մեջ եզակի հաստատություն է, քանի որ, զբաղվելով ցեղասպանությանը վերաբերող խնդիրներով, դա իր գործունեության առանցքը դարձրել է Հայոց ցեղասպանությունը՝ այն համարելով որպես «Լեփսիուսի տանը և նրա հետ համագործակցությամբ իրականացվող ցեղասպանագիտական և ազգային փոքրամասնությունների հանդեպ տարվող քաղաքականության համեմատական հետազոտությունների ելակետ»²:

Խորապես գնահատելի է նաև այն հանգամանքը, որ հաստատությունը, չսահմանափակվելով սոսկ Հայոց ցեղասպանությանը վերաբերող հիմնախնդիրների քննական ուսումնասիրությամբ, իր գիտահետազոտական գործունեության առաջնահերթությունների շարքում է դասում նաև հայոց պատմությանը և մշակույթին վերաբերող հարցերի լուսաբանումը և, ըստ այդմ, դարձել է նաև հայագիտական ինքնատիպ կենտրոն:

Ռ. Հոսֆելդի հմուտ ղեկավարությամբ Լեփսիուսի տունն իր գործունեության ընթացքում առկա նյութական արգելքները հաղթահարելու, ինչպես նաև աշխատանքներին առավելագույն հրապարակայնություն հաղորդելու համար, որպես կանոն, դրանք իրականացնում է Գերմանիայում հայտնի գիտական և մշակութային կենտրոնների հետ սերտ համագործակցությամբ: Դրա արգասիքն էին 2012 թ. հոկտեմբերին՝ «Յոհաննես Լեփսիուս. միակ գերմանացի բացառությունը» և 2013 թ. մարտին՝ «Ցեղասպանություն և գրականություն. Ֆրանց Վերֆելը հայկական-հրեական-թուրքական-գերմանական հեռապատկերում» խորագրերի ներքո տեղի ունեցած միջազգային գիտաժողովները, որոնցից առաջինը կազմակերպվեց Պոտսդամի համալսարանի, իսկ երկրորդը Պոտսդամի՝ Մովսես Մենդելսոնի անվան կենտրոնի հետ համագործակցությամբ: Երկու գիտաժողովներն աչքի էին ընկնում զեկուցումների թեմատիկ բազմազանությամբ և ունեին ներկայացուցչական պատկառելի կազմ, որում ընդգրկված էին հայտնի մասնագետներ ոչ միայն Գերմանիայից, այլև Հայաստանից, Ֆրանսիայից, ԱՄՆ-ից, Շվեյցարիայից, Ավստրիայից և այլ երկրներից:

¹ Տե՛ս **Hosfeld R.**, Operation Nemesis. Die Türkei, Deutschland und der Völkermord an den Armeniern, Köln, 2005.

² Տե՛ս հաստատության խնդիրներին և նպատակներին վերաբերող ինտերնետային հայտարարագիրը, <http://lepsiushaus.wordpress.com/uber-uns/ziele/>:

Պարբերական դարձած միջազգային գիտաժողովների գումարումից զատ՝ Լեփսիուսի տանը կազմակերպվում են նաև դասախոսություններ, սեմինարներ, քննարկումներ, որոնք վերաբերում են Հայոց ցեղասպանությանը և դրան հարակից խնդիրներին: Եթե նկատի առնենք, որ Ռ. Հոսֆելդը և Լեփսիուսի տան վարչությունը մշտապես հոգ են տանում, որ նշված միջոցառումները լայնորեն լուսաբանվեն գերմանական զանգվածային լրատվամիջոցներում, ապա ակնհայտ կդառնա, թե այս հաստատությունը որքան կարևոր հանձնառություն է ստանձնել ոչ միայն հայագիտության և ցեղասպանագիտության զարգացման ասպարեզում, այլև Հայոց ցեղասպանության պատմությունը եվրոպական հասարակական գիտակցության մեջ ամրակայելու գործում:

Լեփսիուսի տունը

Լեփսիուսի տան կողմից հետևողականորեն իրականացվող միջոցառումների մասին է վկայում անցյալ տարվա հազեցած օրակարգը: Ի թիվս այլ միջոցառումների, այստեղ կազմակերպվել են ընթերցումներ Արմին Վեգների՝ նոր լույս ընծայված պատմվածքներից, դասախոսություններ և քննարկումներ «Քրիստոնեությունը և մարդու իրավունքները», «Հիտլերը և Հայոց ցեղասպանությունը» թեմաներով: «Նորագույն դատարանի դատավորը» խորագրի

ներքո տեղի են ունեցել ընթերցումներ Դոգհան Աքհանլիի համանուն վեպից, իսկ հուլիսի 2-ին վերստին Լեփսիուսի տան նախաձեռնությամբ Պոտսդամի համալսարանում կազմակերպվել են հրապարակային քննարկումներ «Սեփական անցյալի հերոսական ինքնանկարը՝ որպես իրական պատմության լուսաբանման խոչընդոտ» թեմայով, որոնք վերաբերում էին Թուրքիային և նրա կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչմանն արգելակող հիմնախնդիրներին:

Գնահատելի է և դրվատելի նաև Լեփսիուսի տանը 2013 թ. երկրորդ կեսին կայացած միջոցառումների օրակարգը: Օգոստոսի 2-ին և 3-ին այնտեղ կազմակերպվեց երկօրյա միջազգային գիտական սեմինար Հայոց ցեղասպանության թեմայով, որի աշխատանքներին մասնակցեցին ճանաչված մասնագետներ Գերմանիայից, Ֆրանսիայից, ԱՄՆ-ից, Անգլիայից, Իսպանիայից, Դանիայից և Սերբիայից: Սեպտեմբերի 6-ին հանդիսավորությամբ տեղի ունեցավ արդեն հիշատակված՝ «Յոհաննես Լեփսիուս. միակ գերմա-

նացի բացառությունը» գիտաժողովում ընթերցված զեկուցումներն ընդգրկող ժողովածուի շնորհանդեսը¹: Հաջորդ օրը կազմակերպվեց հանդիպում «Միրաք Վայսբախ» հիմնադրամի ներկայացուցչության հետ, որը հետապնդում էր իր տեսակի մեջ եզակի և հայերի համար առանձնահատուկ կարևորություն ունեցող այդ հիմնադրամը հասարակական լայն շրջանակներին ներկայացնելու և նրա գործունեությանը հրապարակային հնչեղություն հաղորդելու նպատակ: Նշենք, ի դեպ, որ այս հիմնադրամը ստեղծվել է Հայաստանում և արտերկրում բնակվող հայ, ինչպես նաև հայկական արմատներ ունեցող երեխաների, պատանիների և չափահասների կրթությանն ու վերապատրաստմանը սատարելու համար: Սեպտեմբերի 10-ին Լեփսիուսի տան նախաձեռնությամբ Պոտսդամի Խաղաղության եկեղեցում տողերիս հեղինակը հանդես եկավ «Հայոց Ցեղասպանությունը և Յոհաննես Լեփսիուսը» թեմայով դասախոսությամբ, իսկ սեպտեմբերի 25-ին Յենայի խորհրդարանում՝ «Յոհաննես Լեփսիուս. հայերի անձնվեր բարեկամը» թեմայով հանդես եկավ Լեփսիուսի թոռնորդին՝ պրոֆեսոր Մանֆրեդ Աշկեն:

Գիտաժողով Լեփսիուսի տանը

¹ Տե՛ս **Hosfeld R.**, (Hg.), Johannes Lepsius – Eine deutsche Ausnahme. Der Völkermord an den Armeniern, Humanitarismus und Menschenrechte, Göttingen, Wallstein Verlag 2013. Տե՛ս Վ. Հուլբերի գրախոսականը. Հայագիտության հարցեր, 2014, թիվ 1, էջ 188-192:

Հաստատության միջոցառումների օրակարգում երևան են գալիս Հաստատանը մտահոգող բազում հիմնախնդիրներ: Մեկտեմբերի 27-ին Բեյրութի Արևելյան ինստիտուտի աշխատակից դոկտոր Թոմաս Շեֆլերը հանդես եկավ «Ներկրոնական երկխոսությունը Մերձավոր Արևելքում» թեմայով դասախոսությամբ, որին հետևեցին քննարկումներ: Հոկտեմբերի 25-ին տեղի ունեցավ հայազգի հայտնի աստվածաբան, Էրլանգենի համալսարանի պրոֆեսոր Հացիկ Գազերի «Հայերը և Թուրքիան. գույքի ցուցակագրում» թեմայով դասախոսությունը, իսկ նոյեմբերի 18-ին՝ Ռումինիայի տնտեսության նախարար, Ռումինիայում հայերի միության նախագահ և այդ երկրի գրողների միության փոխնախագահ Վարուժան Ոսկանյանի՝ ռումիներենից գերմաներեն թարգմանված «Շշուկների մատյան» վեպի հանդիսավոր շնորհանդեսը:

Ազգությամբ թուրք, ամերիկյան հայտնի սոցիոլոգ, Կլարկի համալսարանի պրոֆեսոր Թաներ Աքչամը Լեփսիուսի տանը նոյեմբերի 27-ին հանդես եկավ «Հայոց ցեղասպանությունը օսմանյան փաստաթղթերում», իսկ հաջորդ օրը՝ «Ցեղասպանության ժխտումը որպես անվտանգության հայեցակարգ» թեմաներին նվիրված դասախոսություններով: Հաստատության՝ 2013 թ. միջոցառումների օրակարգը եզրափակեցին նոյեմբերի 29-ին տեղի ունեցած՝ «Հայոց ողբերգությունը հիշողության և մոռացումի միջև» թեմայով սեմինարը և քննարկումները, որոնց, մասնագետներից և այլ չափահաս այցելուներից զատ, մասնակցեցին նաև Բեռլինի և Բրանդենբուրգի երկրամասի դպրոցականները:

Լեփսիուսի տան կողմից կազմակերպված վերոնշյալ միջոցառումների սոսկ թվարկումը բավական է փաստելու համար, որ Ռ. Հոսֆելդի ղեկավարմամբ այն արդեն դարձել է հայագիտության կենսատու զարկերակ, որը փորձում է իր շուրջ համախմբել հայագիտական մեծ ներուժ և զբաղվում է ոչ միայն զուտ գիտական, այլև հայ ժողովրդի համար արդիական հնչեղություն և պատմաքաղաքական կարևոր նշանակություն ունեցող հիմնախնդիրներով. հանգամանք, որը լիովին բնորոշ էր նաև մեծ մարդասեր, հայ ժողովրդի անմնացորդ նվիրյալ և անմոռաց երախտավոր Յոհաննես Լեփսիուսի գործունեությանը:

ԱՇՈՏ ՀԱՅՐՈՒՆԻ